

Sadece insanların düşüncelerini yönlendirebilen bir *tanrı* bile tüm tarihe yön verebilir. Bunun için fizik kurallarını değiştirmeye gerek yok.

Newton vebadan ölseydi ne olurdu? Dünya Fiziksiz kalıp bir daha o kanunları bulamaz mıydı? Veya Einstein Özel İzafiyet teorisini geliştirmese, hala *ether* denen bir varlığa inanıp, Young deneyinin ne kadar çözümsüz sorular ortaya attığını mı konuşuyor olurduk?

Bir insan bir keşfi nasıl yapar? Bunun doğrudan, mekanik bir açıklaması yok, *deha* dediğimiz gerçekte bu sürecin nasıl olduğunu bilmediğimizi itiraftan başka bir anlama gelmiyor. Evet, bunun çalışmakla ilgisi var ama *sadece* çalışmak değil, başka şeyler de gerekiyor, her çalışan *dahi* olmuyor.

Düşüncelere yön veren Tanrı eğer Newton'a kütleçekimi bulmak yerine, büyücülükteki yeteneğini artırmakta yardım etseydi, dünya nasıl bir yer olurdu? Martin Luther değil de, Şeyh Bedreddin başarılı olsaydı neler olurdu? Kapitalizmi hayata geçiren Hristiyanlar değil de, mesela Müslümanlar veya Çinliler olsaydı; Amerika'yı Çinliler Pasifik'i aşıp bulsaydı dünya nasıl olurdu?

Tarihe bakıp *takdir* demek daha zor, insan şahsi bir kadere, tarihi bir kaderden daha kolay inanıyor. Ancak *neden biz geri kalırken, onlar ileri gitti?* sorusunun insanların düşüncelerinin *ileri gitmekle* ilgili olması dışında gerçek bir cevabı yok. Onlar da neden böyle düşündüklerini *tam olarak* bilmiyordu.

Biz de bilmiyoruz, neyi ne için böyle düşündüğümüzü, aklımıza geliveren şeylerin neden o şekilde geldiğini bilmiyoruz. Bir yazı yazıyorum bazen ve ertesi gün kimin yazdığını bile unutmuş oluyorum, herkesin bildiğinden fazla bilmeyen adamın nasıl olup da hiç kimsenin göremediğini gördüğünü bilemiyoruz.

Bazıları soruyor, *batı ileri gitti, biz geri kaldık, nedendir?* Gerizekalı olduğumuz için değil, geri kalışımızın sebebi büyük ölçüde kapitalizmi icad etmek yerine merhametli davranmaya çalışmak ve yumurtalarımızın hepsini padişahın tek sepetine koymak oldu. Velakin binyıllar süren bir macerada kimin birkaç yüzyıl daha önde olduğunun bir manası yok, sonunda hepimiz, Batılıların kazdığı kuyuya gömülecek ve *en azından* kuyuyu kazmamış olmanın onuruyla maceraya veda edecek de olabiliriz. Gittiğin yerin *güzel* bir yer olduğundan eminsen, evet, önden gitmenin bir heyecanı var ama şahsım adına, dünyanın hiçbir zaman bugünkü kadar yok olmaya yaklaşmadığını düşünüyorum ve bu *son*, beklediğimiz cennet değil.

Allah kimilerine mezarı kazma, kimilerini de kazıcıyla beraber kendini mezara atma vazifesi vermiş olabilir, *bilimin* insan türünün sonunu getirmeyeceğini bilmiyoruz, belki cahiller canlı kalmaya daha müsait olduklarından bu zamana kadar yaşayabildiler ve bilgililer bu kadar çabuk çivisini çıkardı dünyanın. Başarılı olsak insan dışı bir zeka icad edip onun nazik ellerinde, olmazsak çevre felaketleri veya savaşlarla yok olacağız.

Düşündükçe hayretim genişliyor, sonunda ağzım açık geldiğim gibi ağzım açık gideceğim.